

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

การประเมินผลระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

กรณีศึกษาโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์

**Evaluation of an Environmental Impact Assessment System in Thailand:
A Case Study of the Bridge Across the Lampao Reservoir Project,
Kalasin Province**

รุจิกานต์ เสนากง (Rujikarn Senakong) ¹ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (Chutarat Chompunth) ²

บทคัดย่อ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาประเทศเป็นสิ่งจำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน อย่างไรก็ตามการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ จำเป็นต้องพิจารณาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้น งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ มีการดำเนินการกับผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการในพื้นที่ตามกฎหมาย เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ เพื่อให้การพิจารณาผลประโยชน์และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมที่สุด โดยกระบวนการครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสีย และมีการเผยแพร่ข้อมูลให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ส่วนแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ประสบความสำเร็จนั้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนต้องสร้างความเชื่อมั่น โดยเปิดเผยข้อมูลการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีความถูกต้อง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลโครงการ และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างแท้จริง ส่วนภาคประชาชนต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในด้านการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญในการรับฟังข้อมูลจากหน่วยงานเจ้าของโครงการด้วยความเป็นธรรม และเปิดใจยอมรับข้อมูลต่าง ๆ

คำสำคัญ: การประเมิน การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการ อ่างเก็บน้ำ กาฬสินธุ์

1 นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

oilearn_2808@windowslive.com

2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ pat_env@yahoo.com

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

Abstract

The advancement of infrastructure for national development is vital for the improvement of the people's quality of life. However, infrastructure development must be accompanied by the consideration of its possible environmental impacts. The present qualitative research aimed to evaluate an environmental impact assessment system for the Bridge Across the Lampao Reservoir Project in Kalasin Province, to investigate problems and obstacles, and to propose ways to improve the system. Data were collected via in-depth interviews. The results showed that the project's environmental impact assessment system complied with the laws by allowing the local community to share their opinions about the project for the most accurate and appropriate consideration regarding benefits and possible impacts. The assessment included the project's stakeholders, and information about the environmental impact assessment was provided to all related sectors. For the success of an environmental impact assessment system, the government and private sectors must create confidence in the public by providing accurate information. For the people's participation, the community must be given information about the project, and their opinions must genuinely be taken into account. It is imperative that the people seek additional knowledge about environmental impact assessment, be enthusiastic about receiving information from the project's organization with objectivity, and be open-minded in order to be able to accept the project and offer suggestions.

Keywords: Evaluation, Environmental impact assessment, Project, Reservoir Kalasin

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมาได้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นต้นทุนในการดำเนินการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน และโครงการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม รวมถึงการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชน โครงการพัฒนาเป็นฐานในการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ มีทั้งด้านที่ก่อให้เกิดประโยชน์และผลกระทบกับชุมชน โดยเฉพาะโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและประชาชน และอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ (จุฑารัตน์ ชมพันธุ์, 2556) โดยปัจจุบันการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ส่งผลให้โครงการยังไม่สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้ อาทิเช่น กรณีศึกษาโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดจากการขาดการตื่นตัวของประชาชนและผู้นำชุมชนที่จะเข้าร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จัดขึ้น การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การไม่รับทราบข้อมูลข่าวสารหรือการประชาสัมพันธ์ การที่ประชาชนผู้คัดค้านโครงการไม่เข้าร่วมในกระบวนการ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของโครงการยังไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่ และการพิจารณาจากผู้มีส่วนได้เสียรอบพื้นที่โครงการไม่มีความครอบคลุม เป็นต้น (พิเชฐ โสภณแพทย์ และจุฑารัตน์ ชมพันธุ์, 2556)

โครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว เป็นโครงการพัฒนาทางด้านคมนาคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศ ซึ่งมีทั้งผลทางบวกและทางลบต่อสิ่งแวดล้อม โดยพื้นที่ก่อสร้างตั้งอยู่ในตำบลเสนาแล้ว อำเภอหนองกุงศรี และตำบลนาเชือก อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตร และพื้นที่ยังมีสภาพการคมนาคมที่ไม่สะดวกในการขนส่งสินค้า และการเดินทางข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาวยังต้องอาศัยแพข้ามฟากในการข้ามฝั่ง จึงได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในบริเวณดังกล่าว เพื่อใช้เป็นเส้นทางในการขนส่งสินค้าทางการเกษตร ซึ่งการพัฒนาก่อสร้างโครงการอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นการพัฒนาโครงการดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการป้องกันปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการพัฒนาโครงการ รวมถึงการป้องกันปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาการประเมินผลระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ รวมถึงการเตรียมมาตรการป้องกันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ คือ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาและอุปสรรคของระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และเสนอแนวทางในการปรับปรุงระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว

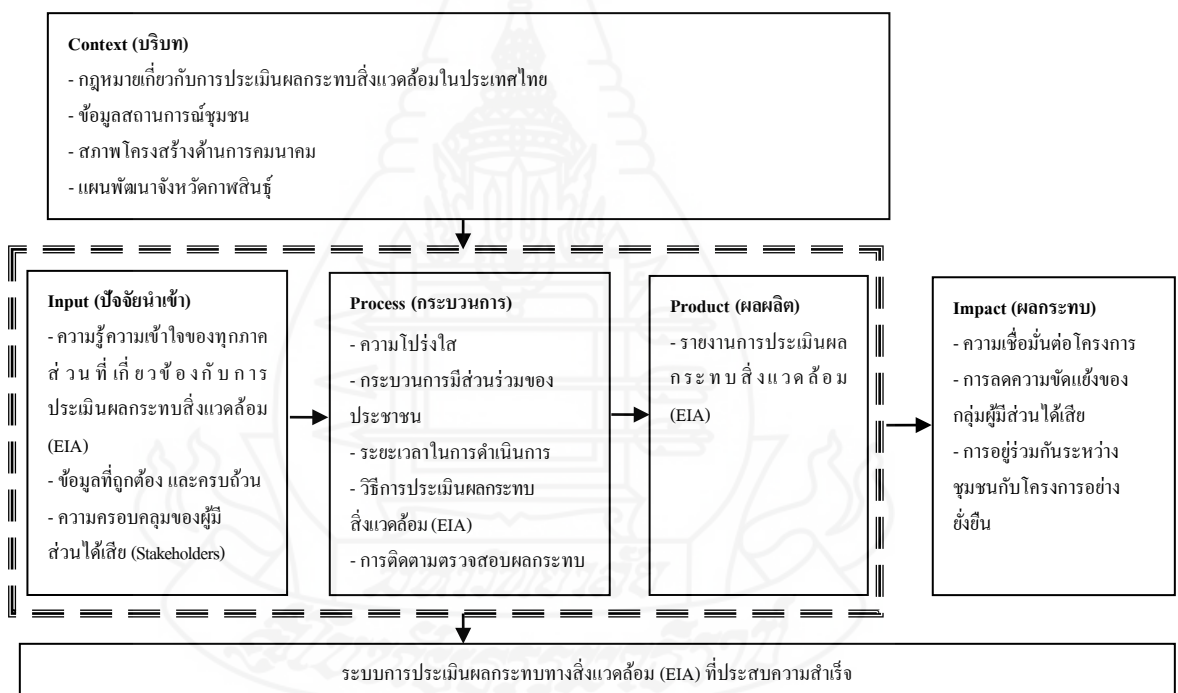

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5
The 5th STOU Graduate Research Conference

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อประเมินประสิทธิผลของระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว
- 2) เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค ของระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว
- 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้รวบรวมข้อมูลทฤษฎีจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสังเกตการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ผู้นำชุมชนประชาชนในพื้นที่ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ส่วนกลาง เจ้าหน้าที่ส่วนกลางสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

สิ่งแวดล้อม เจ้าหน้าที่กรมทางหลวงชนบท บริษัทที่ปรึกษา นักวิชาการสิ่งแวดล้อม องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสื่อมวลชน ร่วมกับการค้นคว้าข้อมูลวิทยุมิจากการทบทวนวรรณกรรม โดยนำข้อมูลมาทำการเรียบเรียง วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียงเนื้อหาเพื่อหาข้อสรุป

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การประเมินผลกระทบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย กรณีศึกษา โครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามหลัก CIPP-I Model ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัย 5 ด้าน คือ บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และผลกระทบ โดยนำแต่ละปัจจัยมาประยุกต์ใช้ในการประเมินผล สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

บริบท (Context)

โครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่ในตำบลเสนาแล้ว อำเภอนองสูงศรี และตำบลนาเชือก อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ มีระยะทางประมาณ 6.3 กิโลเมตร โดยแบ่งเป็น ถนนเชื่อมต่อด้านทิศเหนือของอ่างเก็บน้ำลำปาวมีความยาว 2.51 กิโลเมตร ถนนเชื่อมต่อด้านทิศใต้ของอ่างเก็บน้ำลำปาว มีความยาว 2.47 กิโลเมตร และสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว มีความยาว 1.32 กิโลเมตร โดยพื้นที่ของโครงการตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าลำปาว จึงต้องปฏิบัติตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 24 เมษายน 2555 กรณีโครงการทางหลวงหรือถนน ซึ่งมีความหมายตามกฎหมายว่าด้วยทางหลวงที่ตัดผ่านพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

เมื่อพิจารณากฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย พบว่ากฎหมายดังกล่าวสามารถบังคับใช้สำหรับผู้ที่จะดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อบังคับให้เกิดการปฏิบัติตามกฎหมาย อาทิเช่น หากการดำเนินโครงการเข้าข่ายตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไว้ 36 ประเภทโครงการ ซึ่งต้องดำเนินการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมพุทธศักราช 2535 มาตรา 46 – 51 ที่ให้ความสำคัญในการกำหนดขั้นตอนในการจัดทำรายงาน EIA กำหนดระยะเวลาการพิจารณา รายงาน EIA และหลักเกณฑ์การขออนุญาตเป็นผู้ชำนาญการในการจัดทำรายงาน EIA ซึ่งสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดทำแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้โดยมีแนวคิดว่าการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะให้ความสำคัญกับประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อม และผู้เกี่ยวข้องจะต้องสามารถ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

นำไปปฏิบัติได้ รวมทั้งต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 57 และมาตรา 67 ซึ่งให้ความสำคัญในด้านสิทธิกับผู้มีส่วนได้เสียได้มีสิทธิแสดงความคิดเห็น รวมทั้งการได้รับข้อมูล คำชี้แจงต่างๆ ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้งต้องมีการจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียได้รับทราบถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ นำมาสู่การกำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม

กล่าวได้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยได้มีการบังคับให้เจ้าของโครงการ บริษัทที่ปรึกษา และหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด แต่ผลการปฏิบัติจะมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจรรยาบรรณของผู้ทำหน้าที่ในการรับผิดชอบในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยนำเข้า (Input)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความเข้าใจของผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) พบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนบางส่วนเห็นว่าทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม มีความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนและวิธีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เนื่องจากได้ผ่านการอบรมในวิชาชีพแล้ว จึงสามารถรับผิดชอบหน้าที่ในส่วนนี้ได้ แต่การประเมินในบางประเด็นยังไม่มีข้อมูลชัดเจน โดยมุมมองของประชาชนส่วนใหญ่เกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม มองว่าการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเป็นการประเมิน เพื่อศึกษาว่าการดำเนินโครงการก่อให้เกิดผลกระทบในประเด็นใดบ้าง รวมทั้งความรู้ในด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม ประชาชนยังไม่มีความรู้ในด้านกฎหมายที่เพียงพอ แต่ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ทราบแต่กรอบกฎหมายเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมคืออะไร จากการติดตามข่าวสาร การประชุมในส่วนหน่วยงานราชการ และการประชุมของผู้นำชุมชน แต่รู้แค่เพียงว่ามีไว้สำหรับให้ผู้ดำเนินโครงการปฏิบัติตาม เพื่อลดผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น แต่ไม่เข้าใจลึกซึ้งถึงรายละเอียดที่มีการบังคับใช้ว่ามีหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติอย่างไร

ประเด็นด้านความถูกต้อง และครบถ้วนของข้อมูลนั้น พบว่า ประชาชนบางส่วนเห็นว่าข้อมูลที่ใช้ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังไม่มีข้อมูลถูกต้อง และครบถ้วน เนื่องจากผู้นำชุมชนและประชาชนมากกว่าร้อยละ 30 เชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญและผู้ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้มีการสำรวจสภาพพื้นที่ และสัมภาษณ์ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการยังไม่ครอบคลุม และไม่ทั่วถึงในพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบ จึงทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน โดยผู้นำชุมชนในพื้นที่ตำบลเสลาเก่าท่านหนึ่ง ให้ข้อมูลว่า “การสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการ บางโครงการยังมีการสัมภาษณ์ที่ไม่ครอบคลุมกับจำนวนชุมชนที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ และยังนำข้อมูลนั้นมาใช้ในการสรุปสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งถือได้ว่าข้อมูลดังกล่าวยังไม่เป็นข้อมูลที่มีความชัดเจนเพียงพอ รวมทั้งข้อมูลการสำรวจของผู้เชี่ยวชาญ ยังมีบางโครงการที่ผู้เชี่ยวชาญใช้ข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารมากกว่าการลงสำรวจสภาพพื้นที่จริง ส่งผลให้ข้อมูลบางประเด็นที่ได้จากการสำรวจไม่ตรงกับสภาพปัจจุบันของชุมชน”

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ส่วนประเด็นด้านความครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) พบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่เห็นว่าการกำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ ผู้รับผลกระทบ หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม หน่วยงานราชการในระดับต่าง ๆ องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษาภายในท้องถิ่น และในระดับอุดมศึกษา และ นักวิชาการอิสระ สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไป ตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความครอบคลุมแล้ว แต่อาจเพิ่มกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ สถานพยาบาล เนื่องจากควรให้ความสำคัญในประเด็นด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ โดยผู้นำชุมชนตำบลนาเชือก ให้ข้อมูลว่า “ควรมีการเพิ่มเติมสถานพยาบาลให้อยู่ในกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย เนื่องจากการก่อสร้างโครงการอาจก่อให้เกิดกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ได้ ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับสถานพยาบาลในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการ เพื่อให้สามารถรองรับจำนวนผู้ที่ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพจากการดำเนินโครงการนั้น”

กระบวนการ (Process)

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาวได้ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดด้วยโครงการทางหลวงหรือถนน ซึ่งมีความหมายตามกฎหมายว่าด้วยทางหลวงที่ตัดผ่านพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า รวมทั้งพื้นที่สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งทางเจ้าของโครงการและบริษัทที่ปรึกษาได้ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว โดยมีการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ประชาชนบางส่วนเห็นว่าการประชาสัมพันธ์โครงการอาจไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ประชาชนและผู้ที่ได้ผลกระทบจากโครงการเกิดความไม่ไว้วางใจในความโปร่งใสของเจ้าของโครงการและบริษัทที่ปรึกษา

ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า เจ้าของโครงการและบริษัทที่ปรึกษาได้ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยได้มีการดำเนินการจัดประชุม 3 ครั้ง คือ การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน จำนวน 2 ครั้ง และการสำรวจและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 1 ครั้ง ซึ่งการดำเนินการจัดการประชุมดังกล่าวมีความเหมาะสมกับขนาดและประเภทของโครงการ โดยประชาชนตำบลเสลาเล่าท่านหนึ่ง ให้ข้อมูลว่า “กระบวนการมีส่วนร่วมมีบทบาทสำคัญมาก เนื่องจากประชาชนจะได้รับรู้ข้อมูลโครงการ รวมทั้งได้ร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะข้อมูลต่างๆ ทำให้ผู้ดำเนินโครงการทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่ เพราะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาเป็นเวลานานย่อมรู้เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นอย่างดี”

ด้านระยะเวลาในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้ดำเนินการตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่บางส่วนเห็นว่าควรมีการปรับปรุงด้านระยะเวลาในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้มีความเหมาะสมกับขนาดและประเภทของโครงการ โดยเจ้าหน้าที่สำนักงานทางหลวงชนบทที่ 16 กาฬสินธุ์ท่านหนึ่ง ให้ข้อมูลว่า “ระยะเวลาในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ขึ้นอยู่กับประเภทและขนาดของโครงการ บางโครงการใช้เวลาในการประเมินนานมาก ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านนี้ควรใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยใช้

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ระยะเวลาที่เหมาะสมมากที่สุด ไม่ควรใช้ระยะเวลามากจนเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนในชุมชน หากใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนาน ความเจริญในพื้นที่ชุมชนย่อมเกิดขึ้นได้ช้าตามไปด้วย”

วิธีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) โดยใช้ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต ตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า มีความครอบคลุม เนื่องจากการใช้ปัจจัย 4 ด้าน ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมต้องดำเนินการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่คาดว่าจะก่อผลกระทบจากการดำเนินโครงการ เพื่อให้เกิดความครอบคลุมทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านคุณภาพชีวิต

ส่วนการกำหนดมาตรการในการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาตรการในการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั้น พบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนบางส่วนเห็นว่ามาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นมีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นมาตรการที่ผู้ประเมินได้มีการศึกษา วิเคราะห์แล้ว แต่ควรเพิ่มความเข้มงวดในการนำมาตราการมาปฏิบัติจริง เพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการ ทั้งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของมนุษย์

ผลผลิต (Product)

ประเด็นด้านรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) พบว่า เจ้าของโครงการและบริษัทที่ปรึกษาได้ดำเนินการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย ซึ่งดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน รวมถึงรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ผ่านการตรวจสอบจากหน่วยงานต่าง ๆ แล้ว อย่างไรก็ตามการนำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเผยแพร่สู่ประชาชน ยังไม่สามารถทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้ โดยผู้นำชุมชนตำบลนาเชือกท่านหนึ่ง ให้ข้อมูลว่า “ประชาชนบางส่วนยังไม่มีโอกาสได้เห็นรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้เพียงแต่รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการประชาสัมพันธ์โครงการที่ไม่เพียงพอ และบางส่วนมีโอกาสดูได้แต่ไม่สามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาได้ เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์ โดยใช้หลักทางวิชาการ ส่งผลให้ประชาชนที่มีการศึกษาน้อย ไม่เข้าใจเนื้อหาในรายงาน”

ผลกระทบ (Impact)

ด้านความเชื่อมั่นในโครงการ พบว่าโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาวเป็นโครงการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน จึงไม่ก่อให้เกิดการคัดค้านจากกลุ่มประชาชน มีแต่การขอความร่วมมือให้มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่น และยอมรับในโครงการ โดยผู้นำชุมชนตำบลนาเชือกท่านหนึ่ง ให้ข้อมูลว่า “หากประชาชนรู้สึกว่าคุณเองมีหลักประกันในการป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ ไม่ว่าจะเป็นในด้านสิ่งแวดล้อม หรือด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งหลักประกันดังกล่าวต้องสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง จะส่งผลให้ประชาชนมีความไว้วางใจ และยอมรับในสิ่งนั้น”

การอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนกับโครงการอย่างยั่งยืน พบว่า เจ้าของโครงการและบริษัทที่ปรึกษาได้ให้ความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลโครงการให้ประชาชนใน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

พื้นที่ได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับประชาชน เมื่อประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในโครงการ ก็จะสามารถปรับตัว เพื่ออยู่ร่วมกับโครงการได้อย่างยั่งยืน โดยประชาชนตำบลเว่อท่านหนึ่ง ให้ข้อมูลว่า “ การอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนระหว่างโครงการกับชุมชน ขึ้นอยู่กับหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ว่ามีการประชาสัมพันธ์ และทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งโดยส่วนใหญ่หากประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการอย่างต่อเนื่อง และเป็นข้อมูลที่เปิดเผย ประชาชนจะให้ความยอมรับ ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะหากโครงการใดที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนในพื้นที่ ยิ่งอยู่ร่วมกันได้ง่ายขึ้น ”

ส่วนประเด็นด้านการลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับหน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการนั้น พบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชน ประมาณร้อยละ 90 เห็นว่าการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสามารถช่วยลดความขัดแย้งได้ เนื่องจากการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย โดยมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร โครงการให้ผู้มีส่วนได้เสียได้รับทราบ รวมทั้งมีการเชิญเข้าร่วมการประชุมของโครงการ เพื่อนำเสนอข้อมูลโครงการ วิธีการดำเนินการ ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น มาตรการในการป้องกันแก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมาตรการในการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสีย ได้รับทราบ และเสนอแนะข้อคิดเห็นที่มีต่อโครงการ เพื่อนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงข้อมูลในการประเมินให้มีความถูกต้องและชัดเจนมากขึ้น เมื่อผู้มีส่วนได้เสียมีโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโครงการ รวมทั้งได้ร่วมแสดงความคิดเห็นที่มีต่อโครงการ จะส่งผลให้มีความเข้าใจในโครงการ จึงช่วยลดการเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับหน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการ (Process) ได้แก่ ความโปร่งใสของกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ระยะเวลาในการดำเนินการ วิธีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และการติดตามตรวจสอบผลกระทบ พบว่า มีความเหมาะสมปานกลาง ส่วนด้านผลผลิต (Product) ได้แก่ รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) พบว่า มีความเหมาะสม ซึ่งนำไปสู่ระบบการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (EIA) ที่ประสบความสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การประเมินผลระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย กรณีศึกษาโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ จากการศึกษาสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ ดังนี้

ประเด็นด้านบริบท พบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พุทธศักราช 2535 มาตรา 46 – 51 ที่ให้ความสำคัญในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กฎหมายดังกล่าวมีการประกาศใช้มานานแล้ว จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเป็นปัจจุบันมากขึ้น โดยการปรับปรุงกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน รวมทั้งประชาชนยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของอิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ และคณะ (2544) ที่พบว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรส่วนใหญ่เป็น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

อุปสรรคที่ทำให้ประชาชนและชุมชนไม่สามารถมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอันเป็นฐานชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบท ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการ ครอบครองเพื่อใช้ประโยชน์และความไม่เท่าเทียมกันเพราะเป็นกฎหมายดั้งเดิมที่เข้ามาเป็นเวลานานและยังมิได้มี การปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งควรจะต้องหาทางแก้ไขปรับปรุง โดยเร็ว เช่น การปรับปรุงพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมพุทธศักราช 2535 ให้มีความ สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และลดช่องโหว่ของกฎหมายที่อาจก่อให้เกิดการหลีกเลี่ยงการประเมินผล กระทบสิ่งแวดล้อมได้

ประเด็นด้านความรู้ ความเข้าใจของผู้ที่ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) พบว่า ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง กับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้มีการศึกษาอบรมหลายด้าน จึงสามารถดำเนินการประเมินได้ตามขั้นตอน แต่อาจเพิ่มเติมความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิด ความเข้าใจ และเข้ามามีบทบาทในกระบวนการมีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เครือมาส สุจิต โต (2546) ที่พบว่า ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาโครงการใน ระดับสูงจะมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง และ ต่ำ ดังนั้นความรู้ความเข้าใจของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อจำนวนของประชาชนในการเข้าร่วมและ บทบาทของประชาชนที่จะแสดงความคิดเห็นหรือแสดงข้อวิตกกังวลต่อผู้ดำเนิน โครงการ

สำหรับประเด็นด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านความครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) โดยจำแนก ผู้มีส่วนได้เสีย ออกเป็น 7 กลุ่ม ตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความครอบคลุมแล้ว แต่อาจเพิ่มกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ สถานพยาบาล เนื่องจากควรให้ความสำคัญใน ประเด็นด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่ครบถ้วน ทั้งนี้สอดคล้องกับผล การศึกษาของ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2556) ที่พบว่า การระบุผู้มีส่วนได้เสียต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง รอบคอบ เพื่อป้องกันมิให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะการประชุมปรึกษาหารือ ประชาพิจารณ์ กลายเป็นเสียงที่มาจากกลุ่มผลประโยชน์มากกว่าการเป็นตัวแทนความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

สำหรับประเด็นด้านกระบวนการ (Process) ในส่วนของความโปร่งใสในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังมีการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ประชาชนและผู้ที่ได้ผลกระทบ จากโครงการได้รับข้อมูลโครงการจากการประชาสัมพันธ์อย่างไม่เพียงพอ จึงเป็นเหตุให้เกิดความไม่ไว้วางใจในความ โปร่งใสในการดำเนินงานของเจ้าของโครงการและบริษัทที่ปรึกษา ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ มารศรี บัวชุม (2554) ที่พบว่า ความโปร่งใสในการปฏิบัติงานต้องตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของความสุจริต มีการสร้างความไว้วางใจซึ่ง กันและกันของบุคลากรทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยต้องมีการเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่ เข้าใจง่าย มีความชัดเจน และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ให้แก่บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า กระบวนการมี ส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมกับขนาดและประเภทของโครงการ เนื่องจากมีการเปิดโอกาสให้ประชาชน ในพื้นที่ และผู้ที่มีส่วนได้เสีย ได้แสดงความคิดเห็น และเสนอแนะข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการ รวมทั้งประชาชน ในพื้นที่จะได้รับรู้ถึงความเป็นมา วิธีการ แนวทางเลือกต่าง ๆ ของโครงการ ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิเชฐ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

โสภณแพทย์ และจุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2556) ที่พบว่า เป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการให้ข้อมูล ข่าวสารที่ครอบคลุมต่อสาธารณชน และการเปิดโอกาสให้ประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียจากนโยบาย กิจกรรม และโครงการพัฒนา สามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นำไปสู่กระบวนการสร้างฉันทามติ (Consensus Building) เพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด และได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

ในส่วนวิธีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยใช้ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต พบว่า มีความครอบคลุม เนื่องจากการใช้ปัจจัย 4 ด้าน ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมต้องดำเนินการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่คาดว่าจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีความครอบคลุมทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านคุณภาพชีวิต ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ดนัย บวรเกียรติกุล (2545) ที่พบว่ากรอบแนวคิดของการจัดแบ่งกลุ่มสิ่งแวดล้อม เพื่อทำการประเมินผลกระทบที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในวงวิชาการ และการบริหารจัดการ โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือกลุ่มทรัพยากรกายภาพ กลุ่มทรัพยากรชีวภาพ กลุ่มทรัพยากรคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และกลุ่มทรัพยากรคุณภาพชีวิต ซึ่งใน 4 กลุ่มจัดว่ามีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการพัฒนา

ส่วนประเด็นการกำหนดมาตรการในการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาตรการในการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า มาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นมามีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นมาตรการที่ผู้ประเมินได้มีการศึกษา วิเคราะห์แล้ว แต่ควรเพิ่มความเข้มงวดในการนำมาตราการมาปฏิบัติจริง เพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการ ทั้งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พัทรี วีระนนท์ (2553) ที่พบว่า มาตรการในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้มีการกำหนดขึ้นมาเพื่อลดผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินโครงการ ซึ่งการนำมาตราการดังกล่าวมาปฏิบัติ ควรมีการประเมินผลในการปฏิบัติตามมาตรการเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ทราบว่า มาตรการนั้นสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด รวมทั้งควรเพิ่มบทลงโทษและแรงจูงใจในการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ดำเนินการปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนด

สำหรับประเด็นด้านผลผลิต (Product) ในส่วนของรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า รายงานมีความเหมาะสม เนื่องจากเจ้าของโครงการและบริษัทที่ปรึกษาได้ดำเนินการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย ซึ่งดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน รวมถึงรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมผ่านการตรวจสอบจากหน่วยงานต่าง ๆ แล้ว ส่งผลให้รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีความน่าเชื่อถือ

สำหรับประเด็นด้านผลกระทบ (Impact) ในส่วนความเชื่อมั่นในโครงการ พบว่าโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำ ลำปาวเป็นโครงการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน จึงไม่ก่อให้เกิดการคัดค้านจากกลุ่มประชาชน รวมทั้งทางโครงการได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลโครงการ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีความเชื่อมั่น และยอมรับในโครงการ ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เสถียร รุจิรวณิช (2554) ที่พบว่า ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการจะเกิดขึ้น เมื่อผู้ดำเนินโครงการมีการสร้างความเชื่อมั่นเกี่ยวกับวิธีในการ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

แก้ไขปัญหาาร่วมกันกับประชาชน รวมทั้งขีดความสามารถในด้านมวลชนสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของโครงการ ส่งผลให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในโครงการ

ประเด็นด้านการอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน พบว่า การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้มีการนำกระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ด้วย โดยมีการจัดการประชุม เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากประชาชน การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับประชาชน เมื่อประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในโครงการ ก็จะสามารถปรับตัว เพื่ออยู่ร่วมกับโครงการได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จุฬารัตน์ ชมพันธุ์ (2556) ที่พบว่า การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลอย่างยั่งยืน คือการฝึกอบรมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะหน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชนที่พึงมีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งพลังความร่วมมือของประชาชนจะเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ส่วนประเด็นด้านการลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับหน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการ พบว่า การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสามารถช่วยลดความขัดแย้งได้ เนื่องจากได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย โดยการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารโครงการ การเชิญเข้าร่วมการประชุมของโครงการ เพื่อนำเสนอข้อมูลโครงการ วิธีการดำเนินการ ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น มาตรการในการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมาตรการในการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสีย รับทราบ และเสนอแนะข้อคิดเห็นที่มีต่อโครงการ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นที่มีต่อโครงการ จะส่งผลให้มีความเข้าใจในโครงการ จึงช่วยให้ลดการเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับหน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการ ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เนติภูมิ มายสกุล (2553) ที่พบว่า การจัดการความขัดแย้งทางสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาโครงการ ต้องมีการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการ เพื่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการเรียนรู้ปัญหาาร่วมกัน รวมถึงการเปิดใจในการยอมรับความคิดเห็นของทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นได้

ปัญหาและอุปสรรคในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย พบว่า ระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนได้ เนื่องจากความถูกต้องของข้อมูลยังไม่สามารถตอบโจทยสภาพปัญหาปัจจุบัน รวมทั้งความครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ และประชาชนบางส่วนยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ดังนั้น แนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ประสบความสำเร็จนั้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนต้องสร้างความเชื่อมั่น โดยการเปิดเผยข้อมูลที่มีความถูกต้อง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลโครงการ และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างแท้จริง ส่วนภาคประชาชนต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญในการรับฟังข้อมูลจากหน่วยงานเจ้าของโครงการ ด้วยความเป็นธรรม เปิดใจในการยอมรับ รวมทั้งการเสนอแนะข้อมูลต่าง ๆ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5
The 5th STOU Graduate Research Conference

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานของภาครัฐ

1. หน่วยงานภาครัฐ ต้องมีการทำแผนแม่บทเกี่ยวกับการดำเนินการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยภาครัฐควรมีการจัดสรรงบประมาณในด้านนี้ เพื่อให้สามารถดำเนินการพัฒนาโครงการได้รวดเร็วขึ้น
2. ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ควรให้ความสำคัญในด้านการกำหนดขอบเขต และหลักเกณฑ์ที่มีความชัดเจน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ
3. หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ควรพิจารณาด้วยความเป็นกลาง เพื่อป้องกันมิให้ผลการประเมินในรายงานเบี่ยงเบนไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
4. ภาครัฐควรมีการจัดอบรม เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่ที่สามารถเข้าใจได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันของทุกฝ่าย

ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานของภาคเอกชน

1. เจ้าของโครงการ และบริษัทที่ปรึกษา ต้องตระหนักถึงความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยต้องดำเนินการจัดประชุมประชาพิจารณ์ ให้กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสียได้รับรู้ข้อมูลโครงการ และได้เสนอแนะข้อคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินโครงการ รวมทั้งต้องรับฟังประเด็นปัญหาจากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียอย่างเป็นธรรม เพื่อหาข้อสรุปในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน
2. เจ้าของโครงการ และผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการ ควรมีจรรยาบรรณในการดำเนินงาน ประเมินด้วยความโปร่งใส และใช้ข้อมูลที่มีความถูกต้องชัดเจน
3. การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญร่วมมือในการดำเนินการ โดยเฉพาะการประเมินควรใช้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง มีผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านประเมินด้วยความเชี่ยวชาญและโปร่งใส เพื่อเป็นการรับรองว่ารายงานได้เข้าถึงข้อมูลในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานของภาคประชาชน

1. ประชาชนในพื้นที่ ควรมีสิทธิ์ในการรับรู้ข้อมูลโครงการ กระบวนการประเมิน กฎหมายและข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนควรมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่บริเวณพื้นที่โครงการ เพื่อเป็นความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน ให้สามารถอยู่ร่วมกับโครงการได้
2. ประชาชนต้องให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยควรรับฟังข้อมูลโครงการด้วยความเป็นกลาง แล้วพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ร่วมกับผู้ประเมิน พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้มีการนำมาปรับปรุงแก้ไข ให้รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีความสมบูรณ์มากขึ้น
3. ประชาชนในที่อยู่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการ ควรให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และชัดเจน เพื่อให้เจ้าของโครงการทราบถึงสภาพปัญหาในปัจจุบันได้อย่างแท้จริง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5
The 5th STOU Graduate Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- เครือมาส สุกจิตโต. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการโรงแยก
ก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. (2555). การวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน “The Public Participation
Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement” ในบริบทประเทศไทย. วารสารการ
จัดการสิ่งแวดล้อม, 8(1), 123 - 141.
- พิเชฐ โสภณแพทย์ และจุฑารัตน์ ชมพันธุ์. (2556). การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผล
กระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารวิจัยไร่
พรวณีย์, 7(3), 93 - 101.
- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. (2556). ธรรมชาติและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจในโครงการ
พัฒนา. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 9(2), 85 - 106.
- จำลอง โพธิ์บุญ. (2556). การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: บางกอกบลู๊ค.
- ดนัย บวรเกียรติกุล. (2545). การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคม. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เนติภูมิ มายสกุล. (2553) การจัดการความขัดแย้งทางสิ่งแวดล้อม. วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, 4(4), 38 - 65.
- พัชร วีระนนท์. (2553). การประเมินผลการปฏิบัติตามมาตรการจากการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของ
กระทรวงคมนาคม. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 6(2), 82 - 98.
- มารศรี บัวชุม. (2554). ความโปร่งใสในการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1. (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เสถียร รุจิราวิช. (2554) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการก่อสร้างก๊าซธรรมชาติ. วารสารสิ่งแวดล้อม,
15(3), 41 - 45.
- สนธิ วรรณแสง, เครือพันธ์ ไบตระกูล, นิภาพร วัชรสินธุ์ และอินทรา เอี่ยมฉัตร. (2541). การวิเคราะห์
ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์, วีระชัย นาควินูลย์วงศ์ และทัชชฌาย์ ฤกษ์สุด. (2544). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัย
กฎหมายเพื่อการจัดการท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.